Mihai MIHĂILEANU

CONSIDERAŢII PRIVIND MODUL PREZUMTIV ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Problema prezumtivului este discutată în contradictoriu în literatura de specialitate. În prezent, se constată o întrebuinţare mai redusă a prezumtivului, atât în limba scrisă, cât şi în limba vorbită.

În manualele de limba română sunt prezentate numai patru moduri personale şi predicative (indicativ, conjunctiv, condiţional-optativ şi imperativ), fără să se facă însă referire la acele forme de prezumtiv care, după unii specialişti, ar putea fi incluse în cadrul celor patru moduri.

Astfel, în **Gramatica română**, H. Tiktin [1] intuieşte şi menţionează unele forme ale prezumtivului, pe care le asociază altor moduri şi timpuri. După ce sunt prezentate unele timpuri compuse, autorul afirmă că, în afara acestora, mai există şi altele, printre care şi cele formate cu gerunziu (timpurile perifrastice), de exemplu „…nu sciu ce *va fi gândind* acest om de tine, că-l tot urmăresci” (viitor perifrastic) [2].

Apariţia articolului *Prezumtivul*, publicat de Elena Slave [3], a constituit începutul discuţiilor mai intense în legătură cu prezumtivul. Referindu-se la formele speciale, constituite pe baza gerunziului verbului de conjugat, care se găsesc la indicativ, condiţional-optativ şi conjunctiv, Elena Slave consideră că „…se poate vorbi nu numai de un mod prezumtiv, ci şi de o tendinţă către o conjugare aparte” [4].

Făcând analogie cu conjugarea perifrastică activă din limba latină, Elena Slave propune ca prezumtivul să fie considerat nu mod, ci *conjugare prezumtivă*, formată din gerunziul sau participiul trecut al verbului de conjugat şi auxiliarul *a fi*. Autoarea defineşte această conjugare aparte astfel: „Conjugarea prezumtivă arată o presupunere, o îndoială, care se referă fie la verb, fie la altă parte a propoziţiei” [5].

În lucrarea sa, **Gramatica pentru toţi** [6], Mioara Avram, în paragraful destinat modurilor, include şi prezumtivul în rândul modurilor personale şi predicative, alături de indicativ, conjunctiv, condiţional-optativ şi imperativ.

În opinia autoarei, forme specifice prezumtivului sunt doar cele construite cu ajutorul viitorului indicativ al auxiliarului *a fi*. El are două timpuri: *prezent* (compus din viitorul indicativ al auxiliarului *a fi* şi din gerunziul verbului de conjugat) şi *perfect* (compus din viitorul indicativ al auxiliarului *a fi* şi din participiul invariabil al verbului de conjugat).

Indiferent dacă sunt incluse în cadrul celor patru moduri personale şi predicative sau sunt considerate *conjugare prezumtivă* ori un mod personal şi predicativ de sine stătător, aceste construcţii sunt o realitate a limbii, de care trebuie să se ţină seama.

Faptul că în manualele şcolare nu se aminteşte nimic despre aceste forme verbale creează dificultăţi în

BDD-A20767 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:22 UTC)

rândul elevilor la înţelegerea textului, dar mai ales la analizele gramaticale.

Astfel de construcţii întâlnim atât în culegerile mai vechi, cât şi în cele recent apărute. De exemplu, în **Culegere de texte literare pentru analize gramaticale** autorii Virgiliu Dron şi S. Gh. Constantinescu [7] propun spre analiză şi unele fraze ce conţin predicate verbale exprimate prin verbe la modul prezumtiv. În acest sens, reproducem trei texte culese din volumul lui N. Iorga **Cugetări**:

1147 „Găina *se va fi crezând* mai mult decât vulturul, fiindcă are şi aripi şi e şi cuminte" (N. Iorga, *Cugetări*, p. 81, apud Virgiliu Dron, *op. cit.*, p. 252).

1152 „...aşa *va fi zicând* şi cioara flămândă şi îngheţată, care se gândeşte la cuşca şi la seminţele canarului" (*ibidem*, p. 103, apud Virgiliu Dron, *op. cit.*, p. 253).

1161 „Multora le *va fi părând* rău că pot minţi pe oameni, şi nu natura" (ibidem, p. 130, apud Virgiliu Dron, *op. cit.*, p. 253).

Astfel de construcţii am întâlnit şi într-o culegere de teste pentru examenul de capacitate apărută în anul 2002 [8], în care era reprodus un fragment din romanul **Nicoară Potcoavă** de Mihail Sadoveanu: „...zice că la Praguri *s-ar fi aflând* voinici care uneori se mânie..." (p. 53).

După cum se ştie, singurul roman care se studiază în clasele gimnaziale (indiferent de manual) este **Baltagul** de Mihail Sadoveanu, motiv pentru care am inclus şi această operă literară într-un studiu statistic comparativ privitor la utilizarea şi frecvenţa prezumtivului în diferite perioade de dezvoltare a limbii române.

Astfel, parcurgând o sută de pagini din roman, am extras un număr de 45 de construcţii ce conţin forme ale prezumtivului.

Înainte de a face prezentarea materialului cercetat, trebuie să precizăm că nu am ţinut cont de acele situaţii în care presupunerea, bănuiala pot fi exprimate şi prin viitorul simplu sau, în situaţii mai rare, prin conjunctiv prezent. Lipsa auxiliarului *a fi* din aceste construcţii face ca ele să nu aparţină prezumtivului, ci indicativului viitor, respectiv conjunctivului prezent (chiar şi atunci când exprimă bănuiala, presupunerea). De exemplu:

– Ce *să* i *se întâmple*? răspunse aprig nevasta (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 27).

Dintre cele 45 de construcţii extrase, 17 (33,77%) s-ar încadra la prezumtiv prezent, iar 28 (62,22%) la prezumtiv perfect.

Dintre cele 17 exemple de verbe la modul prezumtiv prezent, 5 (29,4%) apar în propoziţii independente. În funcţie de clasificarea acestor 5 propoziţii, am constatat că:

1) 4 (80%) sunt propoziţii enunţiative-dubitative:

Va fi având treabă undeva la câmp (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 50).

2) 1 (20%) este propoziţie interogativă-dubitativă:

Va fi fiind Ileana? (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 95).

Referindu-ne la diateză, am constatat că:

BDD-A20767 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:22 UTC)

1) 4 (80 %) sunt la diateza activă:

– Zice că flăcăul samănă cu tatu-său.

– *Va fi semănând* (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 95).

2) 1 (20 %) are verbul la diateza reflexivă:

Te-i fi ducând după datorii pe marfă (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 59).

Se poate observa, din ultimul exemplu, că îndoiala se referă la o împrejurare a acţiunii. Vitoria este călătoare, se duce într-adevăr după ceva; presupunerea vorbitorului se referă la scopul acţiunii, necunoscut lui şi bănuit a fi *după datorii*.

Celelalte 12 (70,58%) apar la nivel de frază, fie în propoziţii principale, fie în subordonate, astfel:

1) 5 (41,66%) sunt propoziţii principale. Două dintre acestea (40%) sunt în raport de coordonare. Una se află în raport de coordonare copulativă:

A mâncat / ş-acuma *s-a fi hodinind* / (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 17).

Cealaltă principală se află într-un raport de coordonare adversativă:

Frumoasă i *s-a fi părând* lui / – dar nu este / (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 81).

Se observă că cele două predicate subliniate din exemplele de mai sus sunt exprimate prin verbe la diateza reflexivă.

2) 7 (58,33%) sunt propoziţii subordonate de diferite feluri:

a) 5 completive directe. Să dăm un exemplu:

Cine ştie / pe unde *va fi fiind*, singur şi flămând / (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 10).

După scopul comunicării, 4 dintre acestea sunt enunţiative-dubitative. Un exemplu:

– Nu înţeleg / ce *va fi având* astăzi Lupu…/ (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 97).

În acest exemplu, îndoiala se referă la obiectul acţiunii: subiectul are, într-adevăr, ceva; îndoiala vorbitorului priveşte obiectul acţiunii, ce anume are subiectul.

O propoziţie este exclamativă:

Cine ştie / ce puşcă *va fi fiind* ! / (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 46).

b) O propoziţie subordonată atributivă explicativă, având verbul la diateza reflexivă:

Cel puţin avea un folos: părerea bărbatului aceluia, că *s-ar fi ducând* după bani (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 59).

c) O propoziţie circumstanţială concesivă:

– Moş Pricop, / oricât de supărat *vei fi fiind*, eu tot am să-ţi spun… (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 61).

Referitor la cele 28 (62,22%) de exemple care pot avea verbele la modul prezumtiv, timpul perfect, situaţia este mai complicată, recunoaşterea lor fiind mai dificilă, chiar apelând la conţinut şi la alte mijloace. Totuşi, dintre aceste trei forme de prezumtiv perfect, cel mai uşor poate fi recunoscută acea formă identică viitorului anterior al indicativului (după cum, deja, s-a precizat mai sus). Astfel, din totalul celor 28 de exemple extrase, 6 (21,42%) sunt formate cu indicativul viitor al

BDD-A20767 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:22 UTC)

auxiliarului *a fi* + participiul verbului de conjugat, exprimând însă o acţiune trecută, spre deosebire de viitorul anterior. Din rândul celor 6 propoziţii, 2 (33,33%) sunt independente.

De exemplu:

– *Va fi făcut* vreo poznă (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 19)

Celelalte 4 (66,66%) apar la nivel de frază, după cum urmează:

a) 1 (25%) apare împreună cu o propoziţie principală incidentă:

– *Şi-a fi găsit* altă femeie, rânji Bogza (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 87).

b) 1 (25%) este principală interogativă, având ca subordonată o subiectivă:

De ce-i *va fi venit* prin minte femeii lui Lipan… să-l întrebe anume lucru pe fierar? / (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 62).

c) 2 (50%) sunt propoziţii subordonate:

1) 1 este subiectivă:

Se vede că tatu-său Nechifor *va fi căzut* pe undeva / ş-a pierit… (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 30).

Cealaltă este circumstanţială de loc:

– Caută-l bine unde *va fi făcut* un popas mai lung… (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 73).

Celelalte 22 (78,57%) au forme identice cu cele ale conjunctivului perfect sau condiţional-optativului perfect, fiind mult mai greu de identificat. Ţinând cont de faptul că modul conjunctiv şi modul condiţional-optativ (când exprimă condiţia) sunt folosite, în majoritatea situaţiilor, ca moduri dependente, vom înţelege că, întrebuinţate ca moduri independente, ar reprezenta prezumtivul.

Un alt criteriu ar fi, mai ales în cadrul dialogului, prezenţa afirmaţiei nesigure (îndoiala, nesiguranţa, probabilitatea exprimându-se, de cele mai multe ori, cu ajutorul prezumtivului). În acest sens, am întâlnit un singur exemplu din cele 22:

– Pe-aici, pe la dumneata, *n-or fi făcut* cumva popas?

– *Or fi făcut* (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 71).

La nivel de frază, am întâlnit şase (27,27%) propoziţii principale, ale căror forme verbale sunt construite cu auxiliarul *a fi* la conjunctiv prezent sau la condiţional-optativ prezent:

a) două (33,33%) apar într-o frază alcătuită cu propoziţii principale aflate în raport de coordonare copulativă. Exemplu:

Să nu se fi săturat el de vechi, şi *să fi căutat* nou (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 87).

Două (33,33%) sunt însoţite de propoziţii principale incidente:

– Ce-*or fi făptuit* ? întrebă femeia cu grijă pe unul dintre munteni (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 57).

b) celelalte două (33,33%) aparţin unor principale, regente pentru:

circumstanţiala de timp (1) şi pentru completivele directe (2):

(1) Poate-*or fi trecut* când eram eu dusă de-acasă… (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 71).

(2) Cum *ar fi cutezat* să lovească şi să jefuiască? (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 82).

Din totalul celor 22 de exem-

BDD-A20767 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:22 UTC)

ple extrase, 16 (72,72%) sunt mult mai greu de încadrat, deoarece aparţin unor propoziţii subordonate, ele putând fi confundate cu modul conjunctiv perfect sau cu modul condiţional perfect. În această situaţie, am încercat să apelăm mai ales la conţinut: dacă vorbitorul consideră acţiunea exprimată (prin una din formele verbale la care ne referim) ca îndoielnică sau presupusă, se poate vorbi de modul prezumtiv.

Ţinând cont de cele afirmate mai sus, vom încerca să comentăm şi aceste şaisprezece forme verbale, având însă anumite rezerve cu privire la apartenenţa unora la prezumtiv:

a) 11 (68,75%) aparţin unor subiective, având ca elemente regente adverbe predicative sau verbe impersonale, de tipul: *probabil, poate, posibil, trebuie, se zice* etc. Exemplu:

Poate să fi căzut bolnav (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 18).

b) 1 (6,25%) aparţine unei circumstanţiale de mod comparativă (comparaţia fiind ipotetică):

…ş-acuma nu-i; *parc-ar fi intrat* în pământ / (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 25).

c) 4 (25%) sunt predicate verbale ale unor completive directe:

– Dumnealui, soţul meu, zice că ei *ar fi pălit* pe oier (M. Sadoveanu, **Baltagul**, p. 82).

În urma acestui studiu comparativ privitor la utilizarea şi frecvenţa prezumtivului, am constatat că aceste forme apar în numeroase opere literare ale unor autori din epoci diferite şi din diverse zone geografice ale ţării. Prezumtivul a apărut din necesitatea exprimării unei acţiuni presupuse, bănuite, probabile – acţiune pe care enunţătorul nu o cunoaşte cu certitudine.

Ar fi regretabil ca aceste construcţii să dispară, sărăcind limba română. Prin urmare, considerăm că s-ar impune introducerea formelor de prezumtiv în manualele şcolare, evitându-se astfel acele dificultăţi ce apar la citirea textelor, dar mai ales în procesul analizelor gramaticale.

BIBLIOGRAFIE

1. Avram, Mioara, *Gramatica pentru toţi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997.

2. Slave, Elena, *Prezumtivul*, *Studii de gramatică*, II, Bucureşti, 1957, p. 53-60.

3. Tiktin, H., *Gramatica română*, Bucureşti, 1895.

NOTE

[1] H. Tiktin, *Gramatica română*, ed. a II-a, Bucureşti, 1895.

[2] H. Tiktin, *Ibidem*, p. 166.

[3] E. Slave, *Prezumtivul // Studii de gramatică*, vol. II, Bucureşti, 1957.

[4] E. Slave, *Ibidem*, p. 54.

[5] E. Slave, *Ibidem*, p. 55.

[6] M. Avram, *Gramatica pentru toţi*, ed. a II-a, Bucureşti, 1997.

[7] V. Dron şi S. Gh. Constantinescu, *Culegere de texte literare pentru analize gramaticale,* Bucureşti, 1970.

[8] G. Costache, Şt. Ilinca, *Limba şi literatura română pentru examenul de capacitate*, Bucureşti, 2002.

BDD-A20767 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:22 UTC)